

lásokkal és felnőttekkel. A színjátszó csoporttal rendszeresen játszom a gyakorlatok egyik-másik csoportját.

Még egy fontos alkalmazási területét látom e technikáknak a középiskolában: az osztályfőnöki órát. Több ideális gyakorlatot is találtam önismeret-, társismeret-, személyiségfejlesztésre, csoportkohézió erősítésére, illetve konfliktuskezelésre.

Irodalom

Boal, Augusto (1996): *Théâtre de l'opprimé*. La Découverte, Paris.

Boal, Augusto (2004): *Jeux pour acteurs et non acteurs*. La Découverte, Paris.

Sági Zsuzsa
Budapest

Színes Húrok – Colour Strings, egy zenepedagógiai alternatíva

Leopold Mozart nagy hírű hegedűiskolájának megjelenése (1756) óta gazdag és jelentős irodalma van a hegedű-pedagógiának. A hangszer alapszintű oktatásának kiadványai is szép számmal jelentek meg. Többségük hasznos, sikeres tananyag. Miért van szükség újabb és újabb iskolák szerkesztésére és kiadására, ha maguk a vonós hangszerek alapjában véve évszázadok óta változatlanok? Miért dolgozik buzgón egy lelkes művész-pedagógus csoport Finnországban immáron több évtizedes tapasztalattal a művészeti nevelés megújulásán? Végül, de nem utolsósorban: miért érdekelheti ez a törekvés a magyar kollégát?

Asokak által csodált oktatásüggyel rendelkező Finnországban nyílt tér számunkra. A rövid időre tervezett vendégtanárkodásból hosszú, eddig 38 esztendő életmű lett. 1971 szeptemberében több, mint hatvan óvodás és alsó tagozatos korú kisdíák hegedűtanítását bízták rám. A finn nyelv ismeretének teljes hiányában szinte csakis az előjátékra és annak imitálására szorítkozhattak az első órák. A hangszer-tanítás kizárólagosan utánpótlás-központúsága azonban rendkívüli módon leszűkíti és tulajdonképpen elszegényíti a művészeti nevelést. Ez akkor még nem tudatosodott bennem, de fejlődésre szorítva, szorgalmasan látogattam a különböző hangszer-pedagógiai kurzusokat és ismerkedtem az akkori nyugat-európai tananyagokkal, valamint a nem-európai Suzuki- és az amerikai Rolland-iskolákkal. S mint aki aranyat keres, de gyémántot lel, ezen tanfolyamok során ébredtem arra rá, hogy mennyire teljes, tág horizontú zenei nevelési rendszert hagyott ránk örökül Kodály Zoltán. A világ zenetörténetében páratlan a munkássága. A zeneszerzés óriásai közül soha, senki még nem adott ennyi figyelmet, energiát, mesterművet a gyermekeknek, mint ő. Kodály nevelés-központúságát tehetséges művészgárda gyarapította tovább, s ezzel egyidejűleg vitte hazai és nemzetközi sikerre az iskolai zeneoktatás, szolfézstanítás és a kórusvilág örömeire. A hangszeres oktatás azonban még Kodály életében sem igazán tudta kihasználni a módszer adta lehetőségeket.

A kodályi gondolatok hangszerre történő átültetésének vágya, a gyermekek iránt érzett szeretet és felelősség, valamint a verbális kommunikáció hiánya mint kényszer motiválták és ösztönözték a Színes Húrok nevű hangszeroktatási módszer megfogalmazását. A színes, képes, vonzó, a gyermekeket nemcsak oktatni, de nevelni is akaró hegedűiskola

első oldalai ekkor készültek el. A hangjegyek nem nyomtatásra, kiadásra, csupán magánhasználatra, legfeljebb sokszorosításra a tanárkollégák részére íródtak, rajzolódtak. Az eredmények mindenkit megleptek. A '70-es évek végén növendékeink már teljes jogú résztvevői voltak a finn és a skandináv zenei életnek, és a különböző nemzetközi szervezetek rendszeresen hívták együtteseinket szakmai bemutatókra, hangversenyekre. A média is felfigyelt tevékenységünkre. Oly fontos személyiségek, mint Max Rostal, Yehudi Menuhin, Michael Frischenschlager, Christopher Bunting egyengették a kodályi gondolatok hagszeresített megvalósításának nemzetközi útját. A zenei hallást fejlesztő, hangszertechnikát csiszoló, zenei értelmet megvilágosító, valamint érzelmeket nemesítő – mindezeket egyidejűleg gondozó – hangszeriskola a '80-as években látott napvilágot nyomtatásban is.

Magyarországon Kodály életében a hallásfejlesztést az ének- és szolféztanárok végezték. A hangszer tradicionális módon oktatták kiváló személyiségek. A teóriaórák voltak hivatva műveltséget adni gyermekeinknek, és a rendszeres együtt muzsikálás az érzelmeket gazdagította. Mindez azonban igen fejlett zeneiskolai hálózatot, általános, az egész országra kiterjedő, felelősségteljes tantervet feltételezett, ami az akkori Magyarországon adott volt. A legtöbb európai ország e feltételekkel azonban nem rendelkezett, és a hangszeres tanárnak – igen gyakran magántanárként – egyedül kellett a fenti elvárásokat tartalommal megtöltenie. A Színes Húrok hegedűiskola ezeket a tanárokat is segítette és segíti a pedagógiai egyensúly megvalósításában.

A hangszeriskolát hallásfejlesztő mesék készítik elő. Színes képeskönyvek és a hozzájuk tartozó játékos feladatok zenekedvelő légkört kívánnak teremteni családi otthonban, az óvodában és mindenütt, ahol gyermekek cseperednek. A gyermekdalok biton, triton dallamokkal kezdődnek, és a pentatóniáig, majd pedig a diatonikáig fejlődnek. A hangköztanítás sorrendje a kodályi elveket rendszerező Bárdos György nyomdokain halad. Arra az esetre, ha a családban vagy az óvodában nem lenne tiszta hangú énekes, a mesekönyveket kísérő CD-ken vonzóan és kiválóan éneklő, szolmizáló és rimust tapsoló gyermekek biztosítják a pontos intonálást. A relatív szolmizáció természetes és elengedhetetlen része a tanításnak. A rendszeres transzponálás már az énekléssel kezdődik és magán a hangszeren folytatódik.

A gyermekszoba vagy az óvoda zenei meséinek gyermekdallamai a hangszeriskolában változatlanul jelennek meg. Rögzítésük, tehát a kottairás is valóságosan, színesen tárul a gyermek elé. E színes hangjegyek fokozzák és fenntartják az érdeklődést. A hangszeriskola minden fejezete csupán egyetlen technikai, elméleti újdonságot mutat be, és azt

Magyarországon Kodály életében a hallásfejlesztést az ének- és szolféztanárok végezték. A hangszer tradicionális módon oktatták kiváló személyiségek. A teóriaórák voltak hivatva műveltséget adni gyermekeinknek, és a rendszeres együtt muzsikálás az érzelmeket gazdagította. Mindez azonban igen fejlett zeneiskolai hálózatot, általános, az egész országra kiterjedő, felelősségteljes tantervet feltételezett, ami az akkori Magyarországon adott volt. A legtöbb európai ország e feltételekkel azonban nem rendelkezett, és a hangszeres tanárnak – igen gyakran magántanárként – egyedül kellett a fenti elvárásokat tartalommal megtöltenie. A Színes Húrok hegedűiskola ezeket a tanárokat is segítette és segíti a pedagógiai egyensúly megvalósításában.

gyakoroltatja. A hangszertanítás alapfokú tanításának történetében eddig még nem használt, többujjas balkéz-pizzicato, az úgynevezett számozott pizzicato készíti elő a billentést. A tiszta billentés biztosítására szintén tanítástechnikai újdonság, a természetes üveghangok rendszeres használata szolgál. A könnyű ritmusú gyermekdalok először vonalrendszer nélkül, majd egy- és kétvonal-rendszerben íródnak. Az ötvonal-rendszert fokozatosan vezetjük be. A kottaolvasás a hangszeroktatás szerves része. A természetes üveghangokat puhán érintő ujjmozgások fokozatosan billentéssé változnak. A vonót egész hosszában „varázsecsetként” használja a gyermek, ahol a gyakori flageolettek a vonóhúzást kedvezően fejlesztik.

A transzponálás biztosítja a laza balkézhüvelykujj-mozgást és a hozzá kapcsolódó korai fekvésváltást, illetve a fekvésben történő játékot és a majdani vibratót is kedvezően befolyásolja.

A tanítás egyéni, de a magánórákat hetenkénti csoportos foglalkozás egészíti ki, amely az együtt muzsikálás lehetőségét teremti meg. A dallamok többsége magyar, finn és európai népdal, de a gyermek zenei anyanyelvének biztosítására minden metodikai egység üres oldalakkal zárul, ezeket a hangszeres tanárnak kell a növendék anyanyelvének megfelelő dallamanyaggal kitöltenie. A tanár ezáltal mintegy szerzőtárrá válik, a gyermek pedig az olyannyira fontos nemzeti és regionális identitásban fog erősödni.

A zeneelméleti fogalmak legtöbbjét vizuális segítséggel magyarázzuk. Az előjegyzés például módosítójel-kölszönző, a kereszt létraként mutatkozik be, a prím hangközti íkrek, az enharmoniát pedig fiú-leány ikerpár szimbolizálja. A hangértékek egymáshoz való viszonyát a mérleghintá, az augumentációt a nagyítólencse, a 6/8 ütemjelzés kettőben történő játékát virágok teszik érthetővé. Az alla breve tanítása csokoládéköstolóval van összekötve, és még sorolhatnánk tovább a példákat, de félé, hogy a pedáns tanításhoz szokott professzor fejcsóválva hagyja abba az írás tanulmányozását. Igaza is lehet, elvégre mindez csak akkor válik érthetővé, ha egyszer hangszerrel a kezében indul felfedezőútra a Színes Húrok birodalmába. A szemléltetett tanítás ténylegesen egyfajta zeneországba csábítja a gyermeket, és a hangszeres tanár egyben művészeti-idegenvezetői feladatokat is végez.

Az eddig leírtak eredményességét több generáció kiváló szólista, kamaraegyüttes, zenekari muzsikus, pedagógus képzettségével tudnánk bizonyítani.

Nehézséget jelent és kérdéses, vajon eleget tettünk-e a talán legfontosabb elvárásnak: felhasználtuk-e a zenét, magát a hangszer az értékes érzelmek fejlesztésére és a negatívak háttérbe szorítására? Neveltük is a gyermeket? Valóban nemesít a klasszikus zene aktív művelése?

Amikor növendékeink hangversenyét, 31 lemezfelvételét, közel 100 tévéműsorát, a vonószene-irodalom gyöngyszemeinek színvonalas tolmácsolását hallgatjuk, akkor remélhetőleg mindenki számára nyilvánvalóvá válik, hogy nevelésünk is sikeres volt, hiszen csak jóakarátú fiatalok muzsikálhatnak ilyen tiszta szívvel, lelkesedéssel, odaadással.

Ezt azonban mi, hangszeres tanárok egyedül nem érthettük volna el. A hangszeriskolák népszerűsége bizonyára jóval korlátozottabb lett volna Rossa László zeneszerzői tevékenysége nélkül. Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy az ifjúság számára írt duó, trió, kvartett, szonáta és zenekari művei maradandóan megőrkítik nevét a vonós hangszer tanuló világában. Az „a gyermekeknek csak a legjobbat” elvet valló zeneszerző csodálatos színekkel, karakterekkel ajándékozza és lepi meg az előadót és hallgatót egyaránt. Az igényesen hangszerelt, szépséges vagy izgalmas darabok a gyermekkorú vonóst vagy hegedűst is gyönyörködtetik, sőt áhítatba is ejthetik. Az áhítat állapotában egyfajta „lelki rés” nyílna a gyermekben, és képes lesz befogadni a felelősségteljes szülő és/vagy pedagógus tanácsát, figyelmeztetését, intését, aggodalmát, tehát a tényleges nevelést.

A 20. század végi, 21. század eleji iskola érezhető módon oktatásközpontúvá válik, és a nevelést mintegy a szülőre hárítja. A szülő viszont a kenyérkeresés napszámósává válva

egyre kevésbé képes ellátni az anyai és atyai kötelességeket. Fogyasztási cikkekkal próbálja egyensúlyozni az egészséges családi légkör, a meghiúság hiányát. A médiaközlmények jelentős része – romboló módon – már a társadalom építőköveként számon tartott család intézményét is célba vette. A hírközlés segítségével az üzleti világ éberren lesi a lehetőséget arra, hogy kizárólag fogyasztóvá, vásárlóvá alacsonyítson szülőt, gyermeket, ifjút, magát az iskolát, sőt már az óvodát is. Az érzelmi nevelés, lelkiismeret-gondozás vagy éppen a hit perifériára szorulnak, lekicsinylően mutattatnak be a képernyőn és a rádióban egyaránt.

A Színes Húrok gyermek- és családközpontú tanítási filozófia. Vissza kíván térni a kodályi gondolatokhoz, így a gyermek- és ifjúsági zenén keresztül történő nevelésével az igazi, maradandó értékek tisztelgetését, a másik embert figyelembe vevő, egyfajta „lelki zöldek” feladatát vállalja mind a mai napig, és hívja munkatársnak a hasonló gondolkodásúakat.

Szilvay Géza

Finnország, Kelet Helsinki Zeneintézet

Útravaló

Népmeséinkből jól ismert, hogy hamuban sült pogácsát és bort visz útravalóul a szerencsét próbáló legkisebb fiú a tarisznájában. A búzapogácsa az életet, a testi és szellemi táplálékot, míg a bor az örömet, a halhatatlanságot és a lélek felemelkedését szimbolizálja. Egy ilyen, kincsekkel teli tarisznával indítja szerencsét próbálni az olvasót Benedek Krisztina és Sándor Ildikó a Hagyományok Háza kiadásában 2006-ban megjelent könyvében.

Mit rejt a tarisznya?

A magyar néphagyomány közvetítésének, óvodai feldolgozásának kipróbált módszereit, pedagógusok megszívlelendő tapasztalatait. Gyakorló kollégák összegezték a hagyományörzés mozzanatait, akik már évtizedekkel a műveltségi terület megszületése előtt is hitték, hogy a tevékenységük többletértéket hordoz. Ismerik és gyakorolják a Kodály által is megfogalmazott nevelés-lélektani tapasztalatot, mely szerint „a kisgyermek amit hall, elfelejti, amit lát, már inkább megjegyzi, de amiben tevékenyen ő is részt vesz, az bizonyára belevésődik emlékezetébe”.

A könyv tanácsai, módszerei használhatók nagyvárosi és vidéki környezetben, illetve képzett vagy magukat önképző kisgyermeknevelő pedagógusok számára egyaránt, akik az intézményük nevelési programjában hasonlóképpen gondolkodhatnak arról, hogy mit jelent a néphagyományörzés a nevelés folyamatában.

Az anyanyelv használata és a jelrendszerek – költői, zenei, mozgásbeli, tánc, díszítő, alkotó stb. – elsajátítása, birtoklása különbözteti meg a népek kultúráját egymástól. A magyar hagyományok átszövik mindennapjainkat, egész életünket, még ha nem is műveljük őket tudatosan. A népszokás a kultúra továbbörökítésének közvetlen formája, mely jellemzi a hétköznapiakat és az ünnepeket, de egyben magatartásforma, cselekvési mód, sajátos jelrendszer is. Olyan szokások köre, melyet művel az illető, erkölcsi kódex, íratlan törvény, költészet, zene, játék, mozgás, tánc, mítosz és mágia egyszerre. A hagyományok ápolása olyan tevékenység, amelynek célja a múlt értékeinek átörökítése, feladata pedig a néphagyományörzés lehetőségeinek megteremtése, amely már az óvodai nevelés folyamatában elkezdődik. Ott a helye a gyermek játékában, versében, meséjében,